

Adam Zdunek

Konsekwencje wspólnego opodatkowania małżonków prowadzących działalność gospodarczą w podatku dochodowym od osób fizycznych

STRESZCZENIE

Artykuł porusza problemy dotyczące wspólnego opodatkowania małżonków prowadzących działalność gospodarczą w podatku dochodowym od osób fizycznych. Autor omawia konsekwencje związane ze wspólnym opodatkowaniem odnośnie solidarnej odpowiedzialności za zobowiązania podatkowe i związaną z tym możliwością prowadzenia egzekucji z nadpłaty podatku w przypadku, gdy tylko jeden z małżonków jest zobowiązany. W praktyce problemy sprawia nie tylko sama możliwość prowadzenia egzekucji ze wspólnej nadpłaty podatku, ale również kontrowersje budzi kwestia wystawiania tytułu wykonawczego na jednego czy na oboje małżonków. Autor stoi na stanowisku, że tytuł wykonawczy powinien być wystawiony na imię zobowiązanego, gdyż wystawienie tytułu na imię obojga małżonków niesie ze sobą przyzwolenie na egzekucję z majątku odrębnego małżonka, który nie jest zobowiązany.

Adam Zdunek

Personal Income Tax Consequences for the Joint Assessment of Spouses Carrying Out Economic Activities

ABSTRACT

The article addresses the consequence of joint taxation and the rules of several liability for tax obligations. In addition it addresses the issue of the rights relating to the conduct of tax payment enforcement if only one spouse is liable. Issuing enforcement orders against one or both spouses is also discussed. The article concludes that joint assessment entails, not only, benefits but also threats for spouses carrying out an economic activity.

1

PRZESŁANKI WSPÓLNEGO OPODATKOWANIA MAŁŻONKÓW PROWADZĄCYCH DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZĄ

Generalną zasadą w podatku dochodowym od osób fizycznych¹ jest odrębne opodatkowanie każdej osoby fizycznej uzyskującej dochody opodatkowane tym podatkiem. Dotyczy to również małżonków prowadzących działalność gospodarczą, gdyż każdy z małżonków jest odrębnym podatnikiem², co oznacza, że ich dochody nie podlegają z mocy prawa kumulacji. Jednak małżonkowie mogą podlegać wspólnemu opodatkowaniu od osiągniętych łącznie dochodów przy spełnieniu warunków określonych w ustawie³.

Wspólne rozliczenie dochodów małżonków prowadzących działalność gospodarczą jest formą optymalizacji podatkowej. Podatek obliczony od łącznego dochodu małżonków – przedsiębiorców, może okazać się dużo niższy niż podatek wynikający z odrębnych zeznań. Tym sposobem mogą rozliczać się małżonkowie, o ile ich dochody opodatkowane są na zasadach ogólnych (skalą podatkową).

Nie jest możliwe wspólne opodatkowanie⁴, gdy działalność gospodarcza jednego z małżonków opodatkowana jest w formie ryczałtu ewidencjonowanego lub karty podatkowej⁵ bądź na zasadach określonych w ustawie o podatku tonażowym⁶. Zgodnie z orzecznictwem, nawet gdy jeden z małżonków nie uzyskuje przychodów opodatkowanych ryczałtem ewidencjonowanym, już sam fakt wybrania tej formy opodatkowania wystarczy, aby wspólne opodatkowanie nie było możliwe⁷. Kumulacji dochodów

¹ Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (tekst jedn. Dz. U. z 2012 r., poz. 361 z późn. zm.) dalej u.p.d.o.f.

² Art. 6 ust.1 u.p.d.o.f.

³ Art. 6 u.p.d.o.f.

⁴ Zob. art. 6 ust.8 u.p.d.o.f.

⁵ Te formy opodatkowania podatkiem dochodowym zostały określone w ustawie z dnia 20 listopada 1998 r. o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne (Dz. U. Nr 144, poz. 930 z późn. zm.).

⁶ Ustawa z dnia 24 sierpnia 2006 r. o podatku tonażowym (Dz. U. Nr 183, poz. 1353 z późn. zm.).

⁷ Wyrok NSA z dnia 11 grudnia 2008 r., sygn. akt II FSK 1300/07, SIP LEX nr 480128.

mażeńskich nie wyklucza fakt opodatkowania przez jednego z małżonków podatkiem zryczałtowanym dochodów osiągniętych z najmu.

Inną przeszkodą ograniczającą możliwość wspólnego rozliczenia jest opodatkowanie małżonka prowadzącego działalność gospodarczą podatkiem liniowym⁸, czyli uzyskiwanie dochodów opodatkowanych jednolitą 19% stawką podatku dochodowego. Podobnie jak w przypadku ryczałtu nie jest istotne, czy małżonek osiągnął dochód z działalności gospodarczej, czy ta działalność faktycznie jest prowadzona, czy jest zawieszona. Sam fakt wyboru na dany rok podatkowy tej formy opodatkowania wyklucza możliwość wspólnego rozliczenia małżonków.

Złożenie wspólnego zeznania podatkowego przez małżonków oraz obliczenie podatku od połowy wspólnego dochodu jest korzystne szczególnie wtedy, gdy jeden z małżonków osiąga dochody opodatkowane stawką 32%, a drugi z małżonków osiągnął dochód opodatkowany stawką 18%, gdyż wtedy wspólne dochody zostaną połączone, a podatek zostanie obliczony dla każdego z małżonków od połowy wspólnego dochodu.

Wspólnego opodatkowania nie wyklucza nawet osiągnięcie straty podatkowej z działalności gospodarczej przez jednego z małżonków. Jednak nie można łączyć dochodu z działalności gospodarczej jednego małżonka ze stratą drugiego. Wspólne rozliczenie małżonków jest możliwe, ale strata poniesiona przez małżonka będzie odliczana w latach następnych od dochodu z tego samego źródła, czyli z działalności gospodarczej tego z małżonków, który uzyskał stratę. We wspólnym zeznaniu strata małżonka będzie określona jako brak jakiegokolwiek dochodu. W tej sytuacji dochód tego małżonka, który straty nie poniósł, będzie dzielił się na połowę i od połowy dochodu zostanie obliczony podatek dla każdego z małżonków.

Wspólne opodatkowanie możliwe jest, jeśli między małżonkami-przedsiębiorcami, istnieje przez cały rok wspólność majątkowa, a dotyczy to przypadków istnienia między małżonkami jakiegokolwiek wspólności majątkowej określonej w kodeksie rodzinnym i opiekuńczym⁹. Wspólność ta może być nawet ograniczona, byleby istniała przez cały rok podatkowy, który w podatku dochodowym od osób fizycznych pokrywa się z rokiem kalendarzowym. Wspólność majątkowa jest podstawowym ustrojem majątkowym między małżonkami, którą wyłączyć może umowa zawarta między małżonkami.

⁸ Na podstawie art. 30c u.p.d.o.f.

⁹ Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (tekst jedn. Dz. U. z 2012 r., poz. 788 z późn. zm.).

Umowa ta może być zawarta w każdym czasie trwania małżeństwa: zarówno na początku, jak i w trakcie jego trwania. Ustanie wspólności majątkowej małżeńskiej powoduje rozwód, separacja oraz orzeczenie sądu o jej wyłączeniu. Warunek dotyczący istnienia wspólności majątkowej między małżonkami jest krytykowany przez część doktryny, która twierdzi, że nie istnieją żadne racjonalne powody uzasadniające uprzywilejowanie możliwością wspólnego opodatkowania jedynie małżonków pozostających w ustroju wspólności majątkowej¹⁰.

Kolejną przesłanką wspólnego opodatkowania małżonków przedsiębiorców, jest istnienie związku małżeńskiego przez cały rok podatkowy, co eliminuje możliwość łącznego opodatkowania dochodów za rok podatkowy, w którym małżonkowie zawarli związek małżeński. Podobnie jak w przypadku przesłanki dotyczącej wspólności majątkowej, utratę prawa do preferencyjnego opodatkowania powoduje rozwód oraz separacja. Separacja co prawda nie powoduje ustania małżeństwa, ale, jak wyżej wspomniano, z chwilą jej orzeczenia ustaje wspólność majątkowa małżeńska, która uniemożliwia wspólne opodatkowanie małżonków.

Ustawową przesłanką wspólnego opodatkowania jest wymóg podlegania przez każdego z małżonków nieograniczonemu obowiązkowi podatkowemu¹¹ oraz małżonków:

- 1) którzy mają miejsce zamieszkania dla celów podatkowych w innym niż Rzeczpospolita Polska państwie członkowskim Unii Europejskiej lub w innym państwie należącym do Europejskiego Obszaru Gospodarczego albo w Konfederacji Szwajcarskiej;
- 2) z których jeden podlega nieograniczonemu obowiązkowi podatkowemu w Rzeczypospolitej Polskiej, a drugi ma miejsce zamieszkania dla celów podatkowych w innym niż Rzeczpospolita Polska państwie członkowskim Unii Europejskiej lub w innym państwie należącym do Europejskiego Obszaru Gospodarczego albo w Konfederacji Szwajcarskiej

– jeżeli osiągnęli podlegające opodatkowaniu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przychody w wysokości stanowiącej łącznie co najmniej 75% całkowitego przychodu osiągniętego przez oboje małżonków w danym roku

¹⁰ M. Goetel, *Niektóre aspekty wspólnego opodatkowania małżonków*, PP 2001, 4, s. 31.

¹¹ Zob. art. 3 ust. 1 w związku z art. 6 ust 3a oraz art. 6 ust 12 u.p.d.o.f.

podatkowym i udokumentowali certyfikatem rezydencji miejsce zamieszkania dla celów podatkowych; całkowitymi przychodami, o których tu mowa, są przychody osiągnięte ze źródeł określonych w ustawie o podatku dochodowym od osób fizycznych, bez względu na miejsce ich położenia¹².

Przepisy te stosuje się jednak pod warunkiem istnienia podstawy prawnej wynikającej z umowy o unikaniu podwójnego opodatkowania lub innych ratyfikowanych umów międzynarodowych, których stroną jest Rzeczpospolita Polska, do uzyskania przez organ podatkowy informacji podatkowych od organu podatkowego państwa, w którym osoba fizyczna ma miejsce zamieszkania dla celów podatkowych¹³.

Wspólnemu opodatkowaniu nie przeszkadzają dochody małżonków z odpłatnego zbycia papierów wartościowych oraz dochody ze zbycia nieruchomości jak i odrębne adresy zamieszkania i prowadzenia działalności gospodarczej małżonków. W przypadku kiedy małżonkowie podlegają właściwości różnych naczelników urzędów skarbowych, mogą wybrać, gdzie chcą wspólnie złożyć zeznanie – czy w urzędzie właściwym dla podatnika, czy jego małżonka. W tym przypadku właściwość miejscową ustala się wg miejsca zamieszkania jednego z małżonków¹⁴.

Wspólne opodatkowanie dochodów z działalności gospodarczej możliwe jest również w sytuacji, gdy małżeństwo zostało zawarte przed rozpoczęciem roku podatkowego, a jeden z małżonków zmarł w trakcie roku podatkowego lub zmarł po upływie roku podatkowego, a przed złożeniem zeznania podatkowego¹⁵.

Ostatnią przesłanką wyłączającą wspólne opodatkowanie małżonków jest ustalenie przez organ podatkowy w decyzji sankcyjnego 75% podatku dotyczącego przychodów ze źródeł nieujawnionych¹⁶. W takim przypadku organ podatkowy wydaje decyzje odrębne, ustalające podatek na każdego z małżonków.

---

¹² Zob. art. 6 ust. 3 a u.p.d.o.f.

¹³ Zob. art. 6 ust 12 u.p.d.o.f.

¹⁴ Na podstawie § 4 ust. 2 rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 22 sierpnia 2005 r. w sprawie właściwości organów podatkowych (Dz. U. Nr 165, poz. 1371 z późn. zm.).

¹⁵ Zob. art. 6a ust. 1 u.p.d.o.f.

¹⁶ Na podstawie art. 20 ust. 3 u.p.d.o.f.

2

WNIOSEK DOTYCZĄCY WSPÓLNEGO OPODATKOWANIA

Wspólne opodatkowanie małżonków prowadzących działalność gospodarczą za rok podatkowy możliwe będzie tylko po złożeniu odpowiedniego wniosku. Wspólne rozliczenie małżonków jest uprawnieniem, a nie obowiązkiem, dlatego też opodatkowanie na preferencyjnych zasadach jest możliwe jedynie po wyrażeniu przez co najmniej jednego z małżonków woli skorzystania z tego uprawnienia. Wniosek o wspólne opodatkowanie składa się razem z zeznaniem rocznym i polega na zaznaczeniu odpowiedniej rubryki w zeznaniu¹⁷. Ustawowy termin do złożenia zeznania za rok poprzedni jest również ustawowym terminem do dokonania wyboru preferencyjnej formy opodatkowania. Termin ten jest terminem prawa materialnego, który nie podlega przywróceniu, a zatem wspólne opodatkowanie małżonków jest wyłączone w przypadku złożenia zeznania po terminie¹⁸, czyli po 30 kwietnia roku następnego, za który jest składane zeznanie. Wspólny wniosek może być wyrażony tylko przez jednego małżonka, co jest jednoznaczne ze złożeniem przez małżonka podpisującego wniosek oświadczenia o upoważnieniu go przez współmałżonka do złożenia wniosku o łączne opodatkowanie ich dochodów. Oświadczenie to składane jest pod rygorem odpowiedzialności karnej za fałszywe zeznania. W literaturze podnoszony jest w tym przypadku problem braku upoważnienia drugiego małżonka do wyrażenia wniosku o wspólne opodatkowanie¹⁹. Samo wyrażenie wniosku przez jednego małżonka powoduje już zastosowanie preferencji w postaci wspólnego opodatkowania, nawet w sytuacji, kiedy drugi małżonek takiej zgody nie wyrazi. Oznacza to, że złożenie fałszywego oświadczenia o upoważnieniu drugiego małżonka do złożenia takiego wniosku spowoduje odpowiedzialność karną, ale nie spowoduje nieważności złożonego wniosku, czyli zastosowanie będzie mieć preferencyjna forma opodatkowania małżonków.

¹⁷ Wspólne rozliczenie małżonków prowadzących działalność gospodarczą następuje poprzez wypełnienie zeznania podatkowego PIT 36.

¹⁸ Art. 6 ust. 10 u.p.d.o.f.

¹⁹ A. Bartosiewicz, *Komentarz do art. 6 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych*, SIP LEX, stan prawny na 1 stycznia 2013 r.

Należy również zaznaczyć, że do upływu ustawowego terminu do złożenia zeznania małżonkowie mogą wielokrotnie zmieniać formę opodatkowania z odrębnego na wspólny i odwrotnie. Jednak po upływie tego terminu, zmiana sposobu opodatkowania z odrębnego na wspólny i ze wspólnego na odrębny jest już niemożliwa. Termin 30 kwietnia zakreśla granicę możliwości dokonywania wyborów formy opodatkowania dochodów przez małżonków, co znalazło odbicie w wyroku WSA w Łodzi²⁰, gdzie stwierdzono, że ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych nie przewiduje cofnięcia złożonego przez małżonków oświadczenia o wspólnym opodatkowaniu dochodów. Uchylenie się od skutków takiego oświadczenia byłoby możliwe, zdaniem Sądu, jedynie wówczas, gdyby nie został spełniony choćby jeden warunek dotyczący łącznego opodatkowania małżonków. Skorzystanie przez małżonków z uprawnienia łącznego opodatkowania może odwrócić tylko ich rozłączne opodatkowanie w rozstrzygnięciu wydanym przez właściwy organ podatkowy i to tylko z tej przyczyny, że nie spełnili oni warunków do wspólnego opodatkowania. Konsekwencją tego jest trwałość łącznego opodatkowania małżonków za dany rok podatkowy, choćby sama wysokość określonego w zeznaniu podatku uległa zmianie w wyniku złożenia korekty, bądź określenia przez właściwy organ podatkowy innej podstawy opodatkowania. Niedopuszczalne jest więc skorygowanie złożonego zeznania podatkowego po upływie ustawowego terminu do złożenia zeznania poprzez złożenie nowego, zmienionego oświadczenia o wyborze formy opodatkowania małżonków, a złożenie takiego oświadczenia nie wywołuje skutków prawnych²¹.

3

SOLIDARNA ODPOWIEDZIALNOŚĆ MAŁŻONKÓW-PRZEDSIĘBIORCÓW

Konsekwencją wspólnego opodatkowania małżonków-przedsiębiorców w podatku dochodowym od osób fizycznych jest solidarna odpowiedzialność

²⁰ Wyrok WSA w Łodzi z dnia 20 listopada 2008 r., sygn. akt. I SA/Łd 392/08. Wszystkie podane niżej orzeczenia dostępne są na stronie www.orzeczenia.nsa.gov.pl.

²¹ Zob. również wyrok WSA w Warszawie z dnia 14 lipca 2004 r. sygn. akt III SA 777/03, SIP LEX nr 158245.

za zobowiązania podatkowe. Zgodnie z przepisami ordynacji podatkowej²² małżonkowie opodatkowani na podstawie odrębnych przepisów ponoszą solidarną odpowiedzialność za zobowiązania podatkowe oraz solidarna jest ich wierzytelność o zwrot nadpłaty podatku. Odrębnymi przepisami w tym przypadku są przepisy ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych.

Ordynacja podatkowa w przypadku odpowiedzialności solidarnej odsyła do stosowania przepisów kodeksu cywilnego²³. W kodeksie cywilnym²⁴ można wyróżnić dwa rodzaje zobowiązań solidarnych – solidarność czynną (wierzycieli) oraz solidarność bierną (dłużników). Na gruncie polskiego prawa podatkowego do odpowiedzialności za zobowiązania podatkowe można stosować wyłącznie przepisy dotyczące solidarności biernej. Solidarność czynna wyjątkowo występuje w sytuacji wspólnego opodatkowania małżonków w podatku dochodowym od osób fizycznych. Solidarność czynna²⁵ polega na tym, że każdy z wierzycieli z osobna albo kilku z nich lub wszyscy razem mogą żądać od dłużnika spełnienia świadczenia w całości lub w części, a po spełnieniu świadczenia do rąk jednego z wierzycieli lub niektórych z nich w częściach równych lub nie, wierzytelność wygasa w stosunku do wszystkich wierzycieli. Jeżeli w wyniku złożenia zeznania podatkowego przez małżonków powstanie nadpłata podatku, to wierzytelność o zwrot tej nadpłaty jest solidarna. Oznacza to, że zwrot nadpłaty podatku jednemu z małżonków jest skuteczny wobec obojga, a organ podatkowy dokonujący zwrotu nie ma obowiązku dzielenia nadpłaty między małżonkami. Małżonkowie na podstawie złożonego wniosku dotyczącego wspólnego opodatkowania stają się solidarnymi wierzycielami z tytułu nadpłaty w podatku dochodowym od osób fizycznych. Zasada ta działa również w drugą stronę. Małżonkowie odpowiadają solidarnie za zobowiązania wynikające ze wspólnie złożonego zeznania nawet w przypadku, gdy w wyniku wymiaru korygującego zobowiązania podatkowego za rok podatkowy kwota podatku drastycznie wzrośnie. Decyzja określająca wymiar korygujący musi być wydana przez organ podatkowy na oboje małżonków. Jeżeli podwyższenie podatku jest konsekwencją działania lub

²² Art. 92 § 3 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Ordynacja podatkowa (tekst jedn. Dz. U. z 2012 r., poz. 749 z późn. zm), dalej jako: o.p.

²³ Zob. art. 91 o.p.

²⁴ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 16, poz. 93 z późn. zm.) dalej: k.c.

²⁵ Zob. art. 376 k.c.

zaniechania jednego z małżonków, to drugi małżonek nie może uchylać się od odpowiedzialności za wspólne (solidarne) zobowiązanie podatkowe.

Z przepisów prawa podatkowego wynika, że przez wspólne opodatkowanie małżonkowie zyskują w przypadku podatku dochodowego status strony postępowania podatkowego i są jedną stroną postępowania, nie mając odrębnych uprawnień procesowych²⁶. Konsekwencją tej reguły jest obowiązek prowadzenia przez organ podatkowy wobec małżonków jednego postępowania i wydanie jednego rozstrzygnięcia adresowanego do obojga małżonków. Małżonkowie są jedną stroną postępowania i każdy z nich jest uprawniony do działania w imieniu obojga²⁷. Działanie każdego z małżonków w imieniu obojga jest jednak uprawnieniem a nie obowiązkiem procesowym²⁸. Oznacza to również obowiązek dla organu podatkowego informowania małżonków o czynnościach związanych z prowadzonym postępowaniem podatkowym w jednej przesyłce²⁹. Należy również pamiętać, że małżonkowie są stroną postępowania nawet po ustaniu małżeństwa. W jednym z wyroków WSA orzeczono, że skoro przepisy prawa podatkowego (ustawy podatkowej) oraz ordynacji podatkowej w zakresie konkretnego zobowiązania podatkowego (za określony rok podatkowy) w sposób szczególny kształtują sytuację prawną małżonków w postępowaniu dotyczącym tego zobowiązania, to do tak uregulowanej sfery prawnej nie znajdują zastosowania przepisy innych ustaw, w tym przepisy prawa cywilnego. Rodzi to m.in. ten skutek, że małżonkowie, o których mowa w art. 133 § 3 o.p., mimo iż w dacie wszczęcia i prowadzenia postępowania nie są już małżonkami, to i tak nadal pozostają jedną stroną postępowania w zakresie zobowiązania wynikającego ze wspólnego rozliczenia podatkowego za dany rok³⁰.

---

²⁶ Więcej na ten temat zob. M. Münnich, *Małżonkowie jako strona procedur podatkowych uregulowanych w ordynacji podatkowej* (w:) M. Popławski (red.), *Ordynacja podatkowa. Zagadnienia proceduralne*, Białystok 2011, s. 19 i n.

²⁷ Zob. art. 133 § 3 ordynacji podatkowej oraz wyrok NSA z dnia 26 stycznia 2010 r. sygn. akt II FSK 1382/08.

²⁸ S. Babiaryz (w:) S. Babiaryz, B. Dauter, B. Gruszczyński, R. Hauser, A. Kanbat, M. Niezgodka-Medek, *Ordynacja podatkowa – komentarz*, Warszawa 2011, s. 516.

²⁹ Wyrok NSA z dnia 4 czerwca 2007 r., sygn. akt II FSK 458/07.

³⁰ Wyrok WSA w Gliwicach z dnia 23 maja 2011 r., sygn. akt I SA GL 123/11.

4

PROBLEMY ZWIĄZANE Z EGZEKUCJĄ ZE WSPÓLNEJ NADPŁATY MAŁŻONKÓW

Kolejnym problemem związanym ze wspólnym opodatkowaniem dochodów jest możliwość prowadzenia egzekucji administracyjnej lub sądowej bądź zaliczenia wspólnej nadpłaty podatku na zaległości podatkowe jednego z małżonków powstałe w związku z prowadzoną działalnością gospodarczą. Jak wcześniej wspomniano, małżonkowie w tej sytuacji ponoszą wspólną odpowiedzialność za zobowiązania podatkowe oraz solidarna jest ich wierzytelność o zwrot nadpłaty podatku³¹. Przy solidarności wierzycieli dłużnik może spełnić świadczenie do rąk jednego z nich, a przez zaspokojenie jednego z nich wygasa jego dług w stosunku do wszystkich³². W takiej sytuacji organ podatkowy uprawniony jest do wyboru małżonka, na rzecz którego dokonany ma być zwrot nadpłaty, co oznacza, że możliwe jest dokonanie zwrotu na rzecz jednego małżonka³³. Możliwość prowadzenia egzekucji administracyjnej w sytuacji, gdy zobowiązanym jest tylko jeden małżonek, jest szeroko komentowana przez praktykę, doktrynę i orzecznictwo.

W orzecznictwie Naczelnego Sądu Administracyjnego i Sądu Najwyższego³⁴ panuje pogląd, że jeżeli nadpłata w podatku dochodowym od osób fizycznych przypada rozliczającym się wspólnie obojgu małżonkom solidarnie, to nie jest możliwe zaliczenie przez organ podatkowy na podstawie przepisów ordynacji podatkowej³⁵ tej nadpłaty na poczet należności, za które odpowiada tylko jeden małżonek³⁶. Analogicznie nadpłata podatku nie podlega zgodnie z tym stanowiskiem egzekucji ani sądowej, ani administracyjnej, jeżeli zobowiązanym jest tylko jeden z małżonków.

³¹ Do solidarnej wierzytelności dot. nadpłaty podatku stosuje się zgodnie z art. 92 § 4 o.p. przepisy kodeksu cywilnego o wierzytelnościach cywilnoprawnych.

³² Zob. art. 367 § 1 k.c.

³³ Wyrok WSA w Kielcach z dnia 17 lutego 2011 r., sygn. akt I SA/Ke 616/10.

³⁴ Wyrok NSA z dnia 18 stycznia 2006 r. sygn. akt II FSK 146/05, wyrok NSA z dnia 17 stycznia 2008 r., sygn. akt II GSK 335/07, oraz uchwały Sądu Najwyższego z dnia 18 marca 2005 r., sygn. akt III CZP 3/05, OSNC 2006 r., nr 2, poz. 27 i z dnia 18 września 2002 r., sygn. akt III CZP 49/02, OSNC z 2003 r., nr 9, poz. 115.

³⁵ Na podstawie art. 76 § 1 o.p.

³⁶ R. Dowgier (w.): C. Kosikowski, L. Etel, R. Dowgier, P. Pietrasz, S. Presnarowicz, J. Brolik, M. Popławski, W. Stachurski, *Ordynacja podatkowa – komentarz. Komentarz do art. 92*, SIP LEX 2013, oraz wyrok NSA z dnia 9 lutego 2011 r., sygn. akt II FSK 1757/09.

Oznacza to, że w przypadku skierowania egzekucji do majątku wspólnego zobowiązanego i jego małżonka, tytuł wykonawczy wystawiony winien być na oboje małżonków³⁷. Twierdzenie to oparte jest na założeniu, że w przypadku, gdy chodzi o możliwość wystawienia tytułu wykonawczego na oboje małżonków na podstawie art. 21 c u.p.e.a., to nie można w rozumowaniu znaczenia tego artykułu ograniczyć się do stosowania wykładni językowej. Sąd Najwyższy zwrócił uwagę, że w ustawie o postępowaniu egzekucyjnym w administracji mowa jest o zobowiązanym i jego małżonku. Na podstawie słowniczka zawartego w tej ustawie, przez zobowiązanego³⁸ rozumie się osobę prawną albo jednostkę organizacyjną nieposiadającą osobowości prawnej albo osobę fizyczną, która nie wykonała w terminie obowiązku o charakterze pieniężnym lub obowiązku o charakterze niepieniężnym. Na podstawie ustawy ordynacja podatkowa³⁹ podatnik odpowiada całym swoim majątkiem za wynikające ze zobowiązań podatkowych podatki, natomiast w przypadku osób pozostających w związku małżeńskim odpowiedzialność ta obejmuje majątek odrębny podatnika oraz majątek wspólny podatnika i jego małżonka⁴⁰. W razie odpowiedzialności za zobowiązania podatkowe, zobowiązanym w rozumieniu ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji⁴¹ pozostaje zatem wyłącznie podatnik, a jego małżonek takiego statusu nigdy nie ma. Odpowiednio do tego odpowiedzialność zobowiązanego (podatnika) obejmuje jedynie jego majątek odrębny i majątek wspólny zobowiązanego i jego małżonka. Skoro ustawa o postępowaniu egzekucyjnym w administracji wyraźnie różnicuje zobowiązanego i jego małżonka, traktując tylko jednego z małżonków jako zobowiązanego⁴², wówczas zdaniem orzecznictwa musi to oznaczać, że wymieniony przepis ma zastosowanie właśnie wtedy, gdy tylko jeden z małżonków jest zobowiązanym w rozumieniu ustawy, a drugi takiego statusu nie ma. W tym przypadku zachodzi jedynie podstawa do prowadzenia egzekucji z majątku wspólnego zobowiązanego i jego małżonka. Zgodnie z tym stanowiskiem tylko tak można pojmować brzmienie art. 27c) u.p.e.a. Jeżeli zobowiązanym

---

³⁷ Na podstawie art. 27 c) ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (tekst jedn. Dz. U. z 2012 r., poz. 1015 ze zm.), dalej: u.p.e.a.

³⁸ Zob. art. 1 a) pkt 20 u.p.e.a.

³⁹ Zob. art. 26 o.p.

⁴⁰ Zob. art. 29 § 1 o.p.

⁴¹ Chodzi o brzmienie art. 1 a) pkt 20 u.p.e.a.

⁴² Chodzi o brzmienie art. 27c) u.p.e.a.

jest tylko jeden z małżonków, to odpowiedzialność za zobowiązania publicznoprawne rozciąga się jedynie na jego majątek odrębny oraz majątek wspólny zobowiązanego i jego małżonka, a nie obejmuje majątku odrębnego małżonka zobowiązanego. O odpowiedzialności za zobowiązania publicznoprawne obojga małżonków zarówno ich majątkiem wspólnym, jak i ich majątkami odrębnymi, można natomiast – według Sądu Najwyższego – mówić tylko wtedy, gdy oboje małżonkowie mają jednocześnie status zobowiązanych. Zdaniem Sądu gdyby przyjąć, że jedynie w tym przypadku ma zastosowanie art. 27c) u.p.e.a., wówczas przepis ten byłby zbędny, ponieważ w sytuacji, w której oboje małżonkowie mieliby status zobowiązanego w rozumieniu ustawy, to przeciwko każdemu z nich i tak można byłoby wystawić administracyjny tytuł wykonawczy na zasadach określonych w ustawie⁴³.

Nawet jeśli ten przepis w części dotyczącej określenia zakresu prowadzonej egzekucji (zarówno majątek wspólny zobowiązanego i jego małżonka, jak i ich majątki odrębne) może skłaniać do odmiennego wniosku, to jednak w części odnoszącej się do określenia podmiotów, które przepis ten obejmuje (wyraźne zróżnicowanie zobowiązanego i jego małżonka, niebędącego zobowiązanym), jego brzmienie może być podstawą do przyjęcia zapatrywania, że ma on zastosowanie właśnie wtedy, gdy egzekucja obejmuje jedynie majątek odrębny zobowiązanego oraz majątek wspólny zobowiązanego i jego małżonka z pominięciem majątku odrębnego małżonka zobowiązanego.

Obowiązek wystawienia tytułu wykonawczego na oboje małżonków w przypadku kierowania egzekucji obowiązków ciężących na jednym z nich do majątku wspólnego nie oznacza jednak, iż małżonek niebędący zobowiązanym, przy wyraźnym odróżnieniu jego statusu od statusu zobowiązanego przez ustawodawcę ma takie same uprawnienia w postępowaniu egzekucyjnym jak małżonek będący zobowiązanym. Zdaniem NSA⁴⁴ przepisy dotyczące egzekucji administracyjnej nie dają bowiem podstaw do przyjęcia, iż ustawa ta posługuje się pojęciem zobowiązanego w dwóch różnych znaczeniach – materialnym i formalnym (wynikającym z faktu wskazania konkretnego podmiotu w tytule wykonawczym). W orzecznictwie dominuje pogląd, że zakres pojęcia zobowiązanego został określony

⁴³ Zob. art. 26 i 27 u.p.e.a.

⁴⁴ Wyrok NSA z dnia 6 stycznia 2010 r. sygn. akt II FSK 2100/08. Inny pogląd dotyczący rozumienia znaczenia zobowiązanego w ustawie o postępowaniu egzekucyjnym w administracji zob. wyrok WSA w Krakowie z dnia 2 września 2008 r. sygn. akt I SA/Kr 696/08.

w definicji legalnej zamieszczonej w słowniczku ustawy i w każdym przypadku użycia tego wyrazu w przepisach tej ustawy i w przepisach wykonawczych do niej należy pojęcie to rozumieć jednakowo. Konsekwencją tego poglądu jest twierdzenie, że małżonek zobowiązanego ponosi tylko odpowiedzialność majątkiem wspólnym za cudze zobowiązanie (małżonka), a tym samym nie można mu przyznać uprawnień do złożenia zarzutów w postępowaniu egzekucyjnym⁴⁵. Uprawnienia te przysługują wyłącznie zobowiązanemu. Sytuacja prawna małżonka zobowiązanego w postępowaniu egzekucyjnym w administracji odbiega tym samym od sytuacji małżonka dłużnika w postępowaniu egzekucyjnym, uregulowanym w kodeksie postępowania cywilnego⁴⁶. Nie można jednak nie zauważyć, iż odmienność uregulowań prawnych we wskazanych wyżej postępowaniach egzekucyjnych usprawiedliwiona jest odmiennością charakteru egzekwowanych przymusowo roszczeń⁴⁷.

Konkludując, orzecznictwo stoi na stanowisku, że w sytuacji prowadzenia egzekucji z majątku odrębnego zobowiązanego i majątku wspólnego zobowiązanego oraz jego małżonka formalnie odpowiadającego majątkiem wspólnym na zasadzie art. 29 o.p. – tytuł wykonawczy wystawić należy przeciwko obojgu małżonkom, co powinno skutkować prawem obojga do wnoszenia przewidzianych w ustawie środków zaskarżenia, w tym zarzutów na postępowanie egzekucyjne⁴⁸. Pogląd ten zaakceptowany został również przez część doktryny⁴⁹.

---

⁴⁵ Uprawnienia do złożenia zarzutów wynikają z art. 27 § 1 pkt 8 u.p.e.a.

⁴⁶ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296 z późn. zm.).

⁴⁷ Zupełnie inne zdanie na ten temat prezentuje A. Cudak, twierdząc, że konieczność zachowania równowagi w uprawnieniach małżonka w postępowaniu egzekucyjnym w administracji i postępowaniu cywilnym wymaga przyznania małżonkowi zobowiązanego uprawnień do wniesienia zarzutów w postępowaniu egzekucyjnym w administracji. Trudno też podzielić pogląd wyrażony w zaskarżonym wyroku, iż przyznanie takich uprawnień wywieść należy z art. 78 Konstytucji RP – A. Cudak, *Podmioty legitymowane do wniesienia zarzutów w sprawie prowadzenia egzekucji administracyjnej*, Zeszyty Naukowe Sądownictwa Administracyjnego 2009, 4, s. 26.

⁴⁸ Cytowany już wyrok WSA w Krakowie z dnia 2 września 2008 r. sygn. akt I SA/Kr 696/08. Jednak NSA w wyroku II FSK 2100/08 uchylającym cytowany wyrok WSA w Krakowie, nie podzieliło poglądu, że wystawienie tytułu wykonawczego na oboje małżonków, daje małżonkowi zobowiązanego możliwość złożenia środków zaskarżenia w postępowaniu egzekucyjnym.

⁴⁹ R. Dowgier (w.): C. Kosikowski, L. Etel, R. Dowgier, P. Pietrasz, S. Persnarowicz, J. Brolik, M. Popławski, W. Stachurski, *Ordynacja podatkowa – komentarz. Komentarz do art. 92*, SIP LEX 2013.

Odmienne stanowisko w tej sprawie prezentują organy podatkowe, powołując się na stanowisko Ministerstwa Finansów⁵⁰. Zgodnie z nim w egzekucji administracyjnej zasadą jest, że tytuł wykonawczy wystawia się na jednego zobowiązanego. Jako odstępstwo od zasady podano art. 27c ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji, zgodnie z którym jeśli egzekucja ma być prowadzona zarówno z majątku wspólnego małżonków, jak i z ich majątków osobistych, tytuł wykonawczy wystawia się na oboje małżonków. Zdaniem Ministerstwa stosowanie omawianego artykułu uzależnione jest zawsze od zakresu odpowiedzialności współmałżonków za dane zobowiązanie i nie może mieć miejsca w przypadkach, w których współmałżonek nie ponosi odpowiedzialności lub ponosi ją tylko z majątku wspólnego. Wystawienie tytułu wykonawczego na oboje małżonków w sytuacji, gdy odpowiedzialność majątkowa podatnika za zobowiązania podatkowe obejmuje wyłącznie majątek odrębny podatnika lub wspólny majątek podatnika i jego małżonka, rażąco narusza zasadę odpowiedzialności małżonków za zobowiązania podatkowe określoną w art. 29 o.p. Oznacza to, że zgodnie z tym poglądem art. 27c u.p.e.a. daje możliwość wystawienia tytułu wykonawczego jedynie na wspólne (solidarne) zobowiązanie małżonków.

Nie można również pominąć milczeniem orzecznictwa⁵¹, które opowiada się za możliwością egzekucji z nadpłaty ze wspólnego zeznania złożonego przez małżonków w sytuacji, kiedy tytuł wykonawczy wystawiony został tylko na jednego z małżonków. Orzeczenia te wprost opierają się na regułach dotyczących solidarności prawa małżonków do nadpłaty podatku wynikających z art. 92 § 3 o.p. Zgodnie ze stanowiskiem sądu małżonkowie wspólnie opodatkowani na podstawie odrębnych przepisów ponoszą solidarną odpowiedzialność za zobowiązania podatkowe oraz solidarna jest ich wierzytelność o zwrot nadpłaty podatku. Solidarny charakter wierzytelności o zwrot nadpłaty zdaniem sądu umożliwia jej zwrot przez organ podatkowy któremukolwiek z wierzycieli solidarnych, przy założeniu jednak, że zwrot jest uzasadniony.

Skierowanie egzekucji do majątku wspólnego (nadpłaty wynikającej ze wspólnie złożonego zeznania małżonków) w sytuacji, gdy tytuł jest

⁵⁰ Pismo Dyrektora Departamentu Systemu Podatkowego z dnia 10 marca 2005 r. nr SP/1024/033-300/1991/04/Do, niepublikowane.

⁵¹ Zob. Wyrok WSA w Olsztynie z dnia 12 stycznia 2012 r., sygn. akt I SA/OI 675/11.

wystawiony na jednego małżonka nie narusza prawa i jest jedynym możliwym sposobem sięgnięcia do majątku wspólnego małżonków.

5

WNIOSKI KOŃCOWE

Podsumowując, należy stwierdzić, że wspólne opodatkowanie małżonków prowadzących działalność gospodarczą nastęrcza wielu problemów interpretacyjnych. Trudno też jednoznacznie ocenić, czy instytucja ta jest dla podatników korzystna, czy też nie. Małżonkowie-przedsiębiorcy rozliczający się wspólnie powinni pamiętać o wszystkich konsekwencjach wspólnego opodatkowania, również tych, które nie są dla nich korzystne.

Korzyściami łącznego opodatkowania dochodów z działalności gospodarczej, a pozwalającymi na znacznie obniżenie podatku, jest chociażby obliczanie podatku od połowy wspólnego dochodu w przypadku, gdy jeden z małżonków uzyskał znacznie wyższe dochody oraz możliwość łącznego opodatkowania małżonków, nawet jeżeli jeden z małżonków w roku podatkowym uzyskał stratę z działalności gospodarczej.

Należy jednak zdawać sobie również sprawę z tego, że wspólne opodatkowanie dochodów z działalności gospodarczej obarczone jest solidarną odpowiedzialnością za zobowiązania podatkowe wynikające ze złożonego wspólnie zeznania, a decyzja organu podatkowego dokonująca korekty samowymiaru zobowiązania podatkowego będzie opiewała na imię obojga małżonków.

W sytuacji, gdy małżonkowie zdecydują się na złożenie wspólnego zeznania, niemożliwa będzie rezygnacja z tej formy opodatkowania. Odstąpienie od wspólnego opodatkowania możliwe jest jedynie w terminie do złożenia zeznania za dany rok podatkowy. Forma opodatkowania po upływie terminu do złożenia zeznania pozostaje niezmienna i ostateczna.

Z zagadnieniem solidarności zobowiązania małżonków wiąże się również kolejny problem dotyczący egzekucji zarówno administracyjnej, jak i sądowej dotyczącej nadpłaty wynikającej ze wspólnie złożonego zeznania. Kluczową zatem kwestią w tym przypadku jest rozumienie przepisu art. 27 c u.p.e.a. Czy należy rozumieć go tak, jak tego chce orzecznictwo, że tytuł wykonawczy na oboje małżonków na podstawie przywołanego artykułu powinno wystawiać się zawsze, gdy egzekucja skierowana jest

do majątku wspólnego, czy też w znacznie węższym rozumieniu, jak tego chce Minister Finansów, który twierdzi, że artykuł ten daje możliwość wystawienia tytułu na oboje małżonków tylko w sytuacji, gdy egzekucja dotyczy solidarnych zobowiązań małżonków.

Przeprowadzona wyżej analiza przepisów dotyczących definicji zobowiązanego w ustawie o postępowaniu egzekucyjnym w administracji pozwala wysnuć wniosek, że małżonek osoby zobowiązanej nie jest zobowiązanym w rozumieniu ustawy, ponieważ nie ciąży na nim wykonanie żadnego prawnego obowiązku, ani pieniężnego, ani niepieniężnego. Odpowiedzialność małżonka nie pojawia się zatem w sferze aktywnej dotyczącej spełnienia określonego obowiązku, ale pasywnej czyli znoszeniu skutków skierowanej do majątku wspólnego egzekucji. Trudno zatem oczekiwać, że odpowiedzialność solidarna małżonków upoważnia organ egzekucyjny do wystawienia tytułu wykonawczego na oboje małżonków w sytuacji, kiedy zobowiązanym jest tylko jeden z małżonków. Czy wystawienie tytułu na oboje małżonków, pomimo tego że tylko jeden z nich jest zobowiązanym w postępowaniu egzekucyjnym, nie jest przyzwoleniem na sięgnięcie egzekucji administracyjnej do majątku odrębnego małżonka? Czy organ egzekucyjny będzie poinformowany, że pomimo wystawienia tytułu wykonawczego na oboje małżonków, tylko jeden jest w rzeczywistości zobowiązany i tylko w tym przypadku będzie można sięgać zarówno do majątku wspólnego jak i odrębnego? Wydaje się, że wystawienie tytułu wykonawczego na oboje małżonków prowadziłoby do nieuzasadnionego i bezpodstawnego rozszerzenia odpowiedzialności małżonka niebędącego osobą zobowiązaną w postępowaniu egzekucyjnym w administracji. Zresztą, tak jak wcześniej wspomniano, nawet orzecznictwo w tej konkretnej sprawie jest niejednolite. Należy jednak przychylić się do stanowiska, że prowadzenie egzekucji z nadpłaty podatku dochodowego od osób fizycznych wynikającego ze złożonego wspólnie przez małżonków zeznania, jest możliwe w przypadku, gdy tytuł wykonawczy w postępowaniu administracyjnym lub sądowym wystawiony jest tylko na jednego z małżonków, co jest konsekwencją zasady solidarnej odpowiedzialności za zobowiązania podatkowe. W omawianym przypadku małżonkowie, na swój wniosek wyrażony we wspólnie złożonym zeznaniu, stają się solidarnymi wierzycielami z tytułu nadpłaty w podatku dochodowym od osób fizycznych. Korzystanie zaś zobowiązanego małżonka z uprzywilejowanej formy opodatkowania nie może stanowić ochrony przed wypełnieniem ciężących na nim zobowiązań wobec Skarbu Państwa.

AKTY PRAWNE

- Konstytucja RP z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. kodeks rodzinny i opiekuńczy (tekst jedn. Dz. U. z 2012 r., poz. 788 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. kodeks cywilny (Dz. U. Nr 16, poz. 93 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (tekst jedn. z 2012 r., poz. 1015 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (tekst jedn. Dz. U. z 2012 r., poz. 361 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Ordynacja podatkowa (tekst jedn. Dz. U. z 2012 r., poz. 749 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 20 listopada 1998 r. o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne (Dz. U. Nr 144, poz. 930 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 24 sierpnia 2006 r. o podatku tonażowym (Dz. U. Nr 183, poz. 1353 z późn. zm.).
- Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 22 sierpnia 2005 r. w sprawie właściwości organów podatkowych (Dz. U. Nr 165, poz. 1371 z późn. zm.).

ORZECZNICTWO

- Uchwała SN z dnia 18 marca 2005 r., sygn. akt III CZP 3/05, OSNC 2006 r., nr 2, poz. 27.
- Uchwała SN z dnia 18 września 2002 r., sygn. akt III CZP 49/02, OSNC z 2003 r., nr 9, poz. 115.
- Wyrok NSA z dnia 18 stycznia 2006 r., sygn. akt II FSK 146/05.
- Wyrok NSA z dnia 4 czerwca 2007 r., sygn. akt II FSK 458/07.
- Wyrok NSA z dnia 17 stycznia 2008 r., sygn. akt II GSK 335/07.
- Wyrok NSA z dnia 11 grudnia 2008 r., sygn. akt II FSK 1300/07.
- Wyrok NSA z dnia 6 stycznia 2010 r., sygn. akt II FSK 2100/08.
- Wyrok NSA z dnia 9 lutego 2011 r., sygn. akt II FSK 1757/09.
- Wyrok WSA w Warszawie z dnia 14 lipca 2004 r., sygn. akt III SA 777/03.
- Wyrok WSA w Krakowie z dnia 2 września 2008 r., sygn. akt I SA/Kr 696/08.
- Wyrok WSA w Łodzi z dnia 20 listopada 2008 r., sygn. akt. I SA/Łd 392/08.

Wyrok WSA w Olsztynie z dnia 12 stycznia 2012 r., sygn. akt I SA/Ol 675/11.
Wyrok WSA w Gliwicach z dnia 23 maja 2011 r., sygn. akt I SA GL 123/11.

BIBLIOGRAFIA

- Bartosiewicz A., R. Kubacki, *Komentarz do ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych*, SIP LEX, stan prawny na 1 stycznia 2013 r.
- Cudak A., *Podmioty legitymowane do wniesienia zarzutów w sprawie prowadzenia egzekucji administracyjnej*, Zeszyty Naukowe Sądownictwa Administracyjnego 2009, 4.
- Goetel M., *Niektóre aspekty wspólnego opodatkowania małżonków*, PP 2001, 4.
- Münnich M., *Małżonkowie jako strona procedur podatkowych uregulowanych w ordynacji podatkowej* (w:) M. Popławski (red.), *Ordynacja podatkowa. Zagadnienia proceduralne*, Białystok 2011.
- Kosikowski C., Etel L., Dowgier R, Pietrasz P., Presnarowicz S., Brolik J., Popławski M., Stachurski W., *Ordynacja podatkowa – komentarz*, SIP LEX 2013.